

Єрмакова Г.С.

*кандидат філософських наук, доцент,
Міжрегіональна Академія управління персоналом;
докторант,
Інститут законодавства Верховної Ради України*

РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ ЄС

Об'єктивність та доцільність існування моделей державно-церковних відносин пояснюється через наступне:

– по-перше, більшість європейських країн відносилися до романо-германської правової родини, а інтеграція ЄС та формування єдиної системи права, яка на період 1950–1960 рр. була об'єктивною необхідністю, відбувалося на засадах та принципах, покладених в основу романо-германського права, але опрацьованих на базисі норм церковного права;

– по-друге, більшість традицій політичної організації влади в країнах ЄС сформувалися в період панування та зрощення інститутів світської влади (монархії) із церквою. Це відносилось до періоду Середньовіччя та нового часу, але саме в цей період були закладені основи демократичних процесів;

– по-третє, саме церква тривалий час формувала систему морально-етичних цінностей більшості європейських соціумів на етапі становлення національних держав. Це обумовило спільність суспільної свідомості багатьох націй, а відтак могло і стало фактичним потужним та міцним базисом для інтеграції на рівні політичного та правового виміру, які формувалися виходячи із базових засад суспільних світоглядних принципів, сформованих під впливом Церкви.

В умовах єдиної Європи виключне значення для встановлення національних моделей державно-церковних відносин мали навіть не стільки національні уряди, скільки наднаціональне політичне керівництво ЄС, яке формувало єдину систему права ЄС.

Наприклад, в Договорі про функціонування Європейського Союзу існує ціла низка положень, які стосуються релігійних прав людини та статусу релігійних організацій і відношення до них з боку національного уряду та загальноєвропейських інституцій. Зокрема відповідно до ст. 10 вказаного Договору «визначаючи та реалізуючи політики та дії, Союз спрямовується на боротьбу проти дискримінації на підставі релігії або віри» [1, с. 50-53]. Таким чином, ЄС з повагою відноситься до релігійних прав та особливостей релігійного виховання та віросповідання своїх громадян, декларуючи таке право на рівні фундаментальних принципів існування ЄС та принципів реалізації внутрішньої політики ЄС.

При цьому, відповідно до ч. 1 ст. 17 Договору про функціонування Європейського Союзу «Союз поважає та не порушує національний правовий статус церков, релігійних об'єднань та громад у державах-членах. Союз такою ж мірою поважає визнаний відповідно до національного права статус всіх світоглядних та неконфесійних організацій. Визнаючи за цими церквами та організаціями їхню особливу сутність та їхній особливий внесок, Союз підтримує відкритий, прозорий та регулярний діалог з ними» [1, с. 50-53]. На наш погляд наведена норма, є вихідним правовим базисом організації державно-церковних відносин не лише між національними урядами та церквами в кожній окремій державі, але і у відносинах між церквою та ЄС.

Слід наголосити і на тому, що ЄС не лише декларує наведені засади загальноєвропейської моделі державно-церковних відносин, але і гарантує їх дотримання та практичне втілення. Так, відповідно до ч. 1 ст. 19 Договору про функціонування Європейського Союзу «без шкоди іншим положенням Договорів та в межах повноважень, наданих ними Союзу, Рада, діючи одностайно згідно з особливою законодавчою процедурою та після отримання згоди Європейського Парламенту, може вжити заходів, необхідних для боротьби проти

дискримінації в тому числі на підставі релігії або віри» [1 с. 50-53]. Таким чином, вже на фундаментальному засадницькому рівні ЄС визнає роль Церкви та встановлює досить унікальну модель відносин: з одного боку – інтеграційне утворення, що діє через свої органи управління, з іншого – церква, яка діє через власні інститути. Аналіз положень договору засвідчує на тому, що ЄС визнає той факт, що церква є інтеграційним мережевим утворенням, яке об'єднує в собі різні релігійні організації та осередки, але при цьому має певну загальну централізовану політику та власні представницькі органи.

Загалом, необхідно зауважити на тому, що позиція ЄС в сфері встановлення державно-церковних відносин та закріплення їх на певному законодавчому рівні ґрунтується на двох ключових аспектах:

- закріплення та гарантування релігійних прав і свобод особам та громадянам ЄС;

- досягнення збалансованого розвитку всіх без виключення релігійних течій та організацій, які не пропагують проти закріплених та визнаних на загальноєвропейському рівні цінностей.

Перший напрямок розкривається через закріплений у ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод принцип свободи совісті та віросповідання. ЄС через свої інституційні органи та норми права ЄС регламентує, що «кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно» [3]. Гарантування другого принципу відбулося шляхом прийняття Рекомендацій ПАРЄ «Святотатство, релігійні образи та ворожі висловлювання на адресу осіб у зв'язку з їхньою релігією» № 1805 (2007) від 27.06.2007 року.

Список використаних джерел:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу: [Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/с 83/01)] // Офіційний вісник Європейського Союзу. – № С 83/1. – 403 с.
2. Здіорук С. Політика ЄС у сфері суспільно-релігійних та державно-церковних відносин / С. Здіорук, В. Токман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/May08/04.htm>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Korneyko O.M.

Postgraduate,

Lesya Ukrainka Eastern European National University

TYPICAL FEATURES OF STALINISM AS THE SPECIFIC FORM OF TOTALITARIAN REGIME

The problem of defining and classifying the anti-democratic state regimes takes a significant place among the issues of theoretical and legal sciences. Today, the most general classification provides the division of this group into two primary forms: the authoritarian and the totalitarian regimes. Nevertheless, none of these forms is homogeneous, and, in the historical perspective, they both had different peculiarities depending on the country in which the regime was implemented. The regimes of some modern states have all the features of authoritarianism. However, only a few states can be characterized as totalitarian today. Therefore, totalitarianism is a more appropriate subject for the retrospective analysis.

The twentieth century was the period of the emergence and the highest development of totalitarianism. Robert Bedeski highlights the following typical features of this state regime: the declarative